

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI

Əlyazması hüququnda

SLENQİN KOQNİTİV ASPEKTLƏRİ

İxtisas: 5708.01 – German dilləri

Elm sahəsi: Filologiya

İddiaçı: **Leyla Eldar qızı Seyidzadə**

Fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi
almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın

AVTOREFERATI

Bakı – 2023

Dissertasiya işi Azərbaycan Dillər Universitetinin İngilis dilinin leksikologiyası və üslubiyyatı-1 kafedrasında yerinə yetirilmişdir.

Elmi rəhbər: filologiya elmləri doktoru, professor
Nigar Çingiz qızı Vəliyeva

Rəsmi opponentlər: filologiya elmləri doktoru, dosent
Rəna Teymur qızı Səfərəliyeva

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
Xatirə Əvəz qızı Qocayeva

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
Çinarə Zahid qızı Şahbazlı

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının Azərbaycan Dillər Universiteti nəzdində fəaliyyət göstərən ED 2.12 Dissertasiya şurası.

Dissertasiya şurasının sədri: filologiya elmləri doktoru, professor
Azad Yəhya oğlu Məmmədov

Dissertasiya şurasının elmi katibi: filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
İradə Nadir qızı Sərdarova

Elmi seminarın sədri: filologiya elmləri doktoru, professor
Fəxrəddin Yadigar oğlu Veysəlli

İŞİN ÜMUMİ SƏCİYYƏSİ

Mövzunun aktuallığı və işlənmə dərəcəsi. Son illərdə dilçilikdə koqnitiv dilçilik, mətn dilçiliyi, diskurs təhlili kimi yeni sahələr üzrə xeyli tədqiqatlar aparılmış və aparılmaqdadır. Bu sahələrlə yanaşı, dilçilərin diqqətini dilin yazılı və şifahi formaları da cəlb edirdi.

L.B.Şerba vaxtilə demişdir ki, ədəbi dil dildə çox az bir şey yaradıb¹. Ədəbi dil nəinki həyatdan çox şey götürüb, o, ayrı-ayrı qrupların canlı dilində inkişafa da nail olub. Dilin başqa funksiya yerinə yetirməsi törəmədir, yəni elementar və əsas forma olan danışıq dilindən törəmə hesab olunur. Danışıq dilinin öyrənilməsi, tədqiq olunması çox vacibdir, yəni danışıq dili yeganə həqiqi dildir və bütün nitq ünsiyyət formasının norması hesab olunur.

Problemə bu cəhətdən yanaşdıqda bizim tədqiqatın əhəmiyyətini anlamaq çətin deyil. Danışıq dilinin ingilis dilində yayılmış formalarından biri də slenqdir.

Slenq ümumi şəkildə hər hansı bir dildə mövcud olan maraqlı bir anlayışdır. Xüsusilə dilin leksik sisteminin bu layı müasir dövrdə fəal şəkildə genişlənir və iddia edə bilərik ki, daha çox gənclərin arasında yayılır və yeniləri də formalaşır. Bu onunla əlaqədardır ki, ictimai və şəxsi həyatda indiyə kimi mövcud olan bir çox məhdudiyətlər aradan qaldırılmışdır və bu vəziyyət dildə də özünü göstərir, yəni insanlar öz fikirlərini istədikləri vasitələrdən istifadə edərək ifadə edə bilirlər. Bəzən elə fikir formalaşır ki, sanki slenq işlətmək savadsızlıqdan irəli gəlir, əslində isə bu heç də belə deyildir. Slenqlər bir qayda olaraq, ədəbi dil normasından əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir. Əlbəttə, bu heç də həmişə belə olmur. Onlar (slenqlər) cəmiyyətdə baş verən hər bir hadisəyə, dəyişikliyə ilk olaraq reaksiya verir və onları assimilyasiya etməyi bacarır və buna görə də insanlar, xüsusilə gənclər arasında çox məşhurdur.

İngilis dilinin leksik vahidlərinin semantikasının çox aspektli öyrənilməsi slenqlərin araşdırılmasını aktual semasioloji sıraya daxil

¹ Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность. / Л.В.Щерба. – Ленинград: Наука, – 1974. – с.30

edir. Bizim tədqiqatımızdakı əsas məqsədimiz slenqlərin koqnitiv aspektdən araşdırılması, onların təsnifatının, işlənmə xüsusiyyətlərinin və semantik əlamətlərinin müəyyən edilməsidir. Hesab edirik tədqiqatımızın aktuallığını şərtləndirən əsas cəhətlər bunlardır.

Bu mövzuya aid müxtəlif zamanlarda və fərqli aspektlərdən araşdırmalar aparılmışdır. Onların arasında xarici dilçilərdən İ.R.Qalperin, İ.V.Arnold, L.Soudek, E.Partriç, O.Yespersion, G.Lakof, M.Conson, R.S.Ginzburg, C.Koleman, S.Rot, S.Ullman, T.M.Belyayeva, V.A. Xomyakov, Q.A.Sudzilovskiy, A.İ.Smirnitskiy, R.Spirts, M.M.Makovskiy və başqa alimlərin adlarını qeyd etmək olar.

Azərbaycan dilçiliyində slenqin koqnitiv baxımdan araşdırılmasına çox rast gəlinmir. Slenqin koqnitiv aspektlərinin tədqiqi əhatəli şəkildə bizim tədqiqat işimizdə müzakirə olunur və təhlil edilir. Lakin, vurğulamaq lazımdır ki, Azərbaycan dilçilərinin koqnitiv dilçilik sahəsində geniş və əhatəli araşdırmaları vardır. Koqnitiv dilçiliyin nəzəri əsasları, koqnitiv dilçiliyin əsas vahidləri, koqnitiv dilçilikdə konsept məsələsi, koqnitiv semantika kimi mövzular Azərbaycan dilçiləri tərəfindən geniş şəkildə araşdırılmışdır. Belə dilçilərdən K.M.Abdullayev, A.M.Qurbanov, M.İ.Adilov, F.Y.Veysəlli, F.H.Zeynalov, Ə.Ə.Abdullayev, A.Y.Məmmədov, F.F.Cahangirov, N.Ç.Vəliyeva kimi tanınmış alimlərin adlarını qeyd etmək olar. N.Ç.Vəliyeva öz əsərlərində slenq mövzusunə toxunmuşdur, lakin işlətdiyi termini “slenq” başlığı ilə deyil, “vulqar sözlər”, “jarqonlar” kimi təqdim etmişdir.

Bizim tədqiqatımızın əsas fərqi və üstünlüyü slenqlərin koqnitiv aspektlərinin üzə çıxarılmasıdır və bu tədqiqat bu sahədə ilk iş hesab edilir.

Tədqiqatın obyektı və predmeti. *Tədqiqatın obyektı* ingilis dilində slenqin koqnitiv aspektləridir.

Tədqiqatın predmetini isə ingilis dilində slenqin koqnitiv aspektlərinin sistemləşdirilərək ümumiləşdirilməsi təşkil edir.

Tədqiqatın məqsəd və vəzifələri. Tədqiqatın əsas məqsədi “slenq” termininin mənşəyi, onun semantik koqnitiv aspektləri, jarqon, dialekt, danışıq dilindən fərqi, koqnisiya ilə əlaqəsi və təsnifatını aydınlaşdırmaqdır. Tədqiqatın vəzifələrindən bəhs edərkən

vurğulamaq istərdik ki, qeyd olunan məqsədə çatmaq üçün aşağıdakıları yerinə yetirmək vacib hesab olunur:

– slenqləri digər leksik vahidlərdən fərqləndirən cəhəti üzə çıxarmaq;

– ingilis slenqlərini sistemli şəkildə öyrənmək;

– ingilis dilində slenqlərin yerinə yetirdiyi funksiyaların müəyyənləşdirməsi;

– ingilis dilində slenqlərin jarqon, vulqarizm, danışıq dili, sosial dialektlər və sadə dildən fərqlərini üzə çıxarmaq.

Tədqiqat metodları. Tədqiqat işində faktik materialın analizi və sintezi, ümumiləşdirmə, müqayisə və müşahidə etmə yolu ilə metaforik nominasiyanın müəyyən funksiya yerinə yetirməsinin qanunauyğunluğunu üzə çıxarmaq üçün təsviri metod; koqnitiv modelləşdirmə, həmçinin metaforik işlədilmiş slenqlərin semantik-sintaktik təhlili, eləcə də kontekstual təhlil metodlarından istifadə edilmişdir.

Müdafiəyə çıxarılan əsas müddəalar:

1. İngilis dilində olan slenqlər ingilis dilinin bir yarım sistemidir.

2. İngilis dilinin slenq sistemi adətən müəyyən zaman kəsiyində və situasiyada müxtəlif qadağaların olması və aradan qaldırılması ilə müəyyən edilir.

3. Təhlil zamanı müəyyənləşir ki, ingilis dilinin slenqlərinə qoyulan qadağa və onun aradan qaldırılması həm kəmiyyətcə, həm də keyfiyyətcə ingilis dilinin ədəbi dilindən fərqlənir.

4. Ədəbi dil norması ilə yanaşı, ingilis slenqinin özünün də norması vardır.

5. Mövcud olan slenqlərin böyük əksəriyyətinin metafor vasitəsilə yaradılması fikr ilə razılaşmaq olmaz.

6. Bir çox halda slenq kimi işlədilən sözlərin bir qismi zahirən ingilis ədəbi dilində olan sözlərlə eyni olur; onlar müxtəlif dillərdən alınma sözlər də ola bilər.

Tədqiqatın elmi yeniliyi. Slenqlərin yaranması, təşəkkülü və inkişafı həmçinin müəyyən zaman kəsiyində onların ədəbi dilə keçməsinə izləmək, onların koqnisiya əlaqəsini araşdırıb tapmaq və slenqlərin təsnifatını vermək, onların yaranması və genişlənməsinin

sosial və funksional cəhətdən öyrənilməsi tədqiqatımızın elmi yeniliyi hesab oluna bilər. Bundan əlavə, bir çox halda slenqlərin bədii ədəbiyyat nümunələrində araşdırılması da elmi cəhətdən əhəmiyyətlidir. Slenq sadəcə danışmaq leksikonunda deyil, həmçinin müxtəlif müəlliflərin əsərlərində də işlədilir. Hesab edirik ki, bunlar da tədqiqatın elmi yeniliyi kimi qəbul edilə bilər.

Tədqiqatın nəzəri və praktiki əhəmiyyəti. Tədqiqat zamanı işlədilən nəzəri müddəalar dildə olan başqa qruplara aid sözlərin tədqiq edilməsində, xüsusilə slenqlərin koqnitiv və semantik əlamətlərindən bəhs edərkən digər qrup sözlərin tədqiqi zamanı (vulqarizmlər, sosial dialektlər və s.) nəzəri baza ola bilər.

Praktik əhəmiyyətinə gəldikdə isə, xüsusi slenq lüğətlərinin tərtib olunmasında, sosial qrupların (ayrı-ayrı) slenq sözlərinin sözlüyünün tərtibi zamanı, həmçinin ixtisaslaşan magistr tələbələrinə vəsaitin hazırlanmasında faydalı ola bilər.

Aprobasiyası və tətbiqi. Dissertasiyanın əsas müddəaları Respublikanın müxtəlif universitetlərinin elmi jurnallarında və eləcə də xarici ölkələrdə nəşr edilən toplularda dərc edilmiş məqalə və tezislərdə öz əksini tapmışdır.

Dissertasiya işinin yerinə yetirildiyi təşkilatın adı. Dissertasiya Azərbaycan Dillər Universitetinin İngilis dilinin leksikologiyası və üslubiyyatı-1 kafedrasında yerinə yetirilmişdir.

Dissertasiyanın struktur bölmələrinin ayrılıqda həcmi qeyd olunmaqla dissertasiyanın işarə ilə ümumi həcmi. Dissertasiya işi giriş, 3 fəsil, nəticə və istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısından ibarətdir. Dissertasiyanın Giriş hissəsi – 4 səhifə, 6863 işarə, I fəsil – 47 səhifə, 87440 işarə, II fəsil – 32 səhifə, 56480 işarə, III fəsil 38 səhifə, 68087 işarə, Nəticə hissəsi 2 səhifə, 2556 işarədir. Dissertasiyanın ümumi həcmi istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı istisna olmaqla 221426 işarədir.

İŞİN ƏSAS MƏZMUNU

Dissertasiyanın **Giriş** hissəsində mövzunun aktuallığı və işlənmə dərəcəsi, tədqiqatın obyektinə və predmetinə, məqsəd və vəzifələri, tədqiqat metodları, müdafiyyə çıxarılan əsas müddəaları

təqdim olunur, işin elmi yeniliyi, nəzəri və praktik əhəmiyyəti, aprobeasiyası və strukturu haqqında yığcam elmi məlumat verilir.

I fəsil “Müasir dilçilik və slenq” adlanır və üç yarımfəsildən ibarətdir. Birinci fəslin birinci yarımfəsli *“Slenq” termini anlayışı və mənşəyi*” məsələsinə həsr olunmuşdur. Qeyd etməliyik ki, slenq hazırda dildə geniş işlədilən və başa düşülən dildir və yeni mənadan ibarət olmaqla bərabər ümumilikdə standart dildən və nəzakətli istifadədən kənarıdır. Mənşəyinə gəldikdə isə, onu dilə yeni ifadə gətirməyə cəhd kimi qiymətləndirmək olar. Slenq müəyyən müddətdən sonra ya istifadədən çıxıb və yaxud standart dilə daxil ola bilər.

*“Slenqlər daha çox danışq dilində rast gəlinən, işlədilən qeyri-rəsmi söz və ifadələrdir. Onları xüsusilə müəyyən qrup insanlar istifadə edir, işlədir, məsələn uşaqlar, cinayətkar əsgərlər və s.”*².

I.V.Arnold slenqlərin növləri barədə yazmışdı. O, ingilis dilində müxtəlif tipli slenqlərin olduğunu qeyd edir: məktəb slenqi, xidməti slenq, idman slenqi, qəzet slenqi və s.³

“New Webster’s Dictionary and thesaurus of the English language” (Yeni Webster lüğəti və ingilis dilinin tezaurusları) lüğətində “slenq” termininin izahı belə verilmişdir:

“Slang [origin unknown] – 1) language to a particular group: as a) the speacial and often secret vocabulary used by a class (as thieves, beggars) and usually felt to be vulgar or inferior argot; b) the jargon used or associated with a particular trade, profession, or field of activity; 2) a non-standard vocabulary composed of words and senses characterised primarily by connotations of extreme informality and usually a currency not limited to a particular region and composed typically of coinages or arbitrarily changed words, clipped or shortened forms, extravagant, forced or facetious figures of speech, or verbal novelties usually experiencing quick popularity

² Oxford Advanced Learner’s Dictionary / Oxford: Oxford University Press, – 2005. – p.1209

³ Arnold, I.V. The English word / I.V.Arnold. – Moscow: Vyssh.Shola, – 1973. – p.140.

and relatively rapid decline into disuse"⁴. "Slenq [mənsəyi məlum deyil] – xüsusi qrupa aid olan dil: a) bir sinifin (oğrular, diləncilər kimi) istifadə etdiyi xüsusi və çox vaxt gizli lüğət; o, adətən vulqar və ya aşağı səviyyədə işlədilən jarqondan ibarət olur; b) müəyyən bir ticarət, peşə və ya fəaliyyət sahəsində istifadə olunan, yaxud onlarla bağlı olan jarqon; 2) ilk növbədə həddindən artıq qeyri-rəsmi konnotasiyalarla xarakterizə olunan söz və hisslərdən ibarət qeyri-standart lüğət və adətən müəyyən bir bölgə ilə məhdudlaşmayan yeni söz və ya ifadənin ixtirası, yaxud özbaşına dəyişdirilmiş sözlər, kəsilmiş və ya qısaldılmış formalar, ekstravaqant, məcburi, yaxud məzhəkəli nitq fiqurları və ya adətən tez populyarlıq qazanan və nisbətən sürətlə azalan danışq sözləri və ya ifadələri".

"Yeni Oksford İngilis dili lüğəti"ndə ("The New Oxford Dictionary of English") də "slenq" in izahı verilmişdir:

*"Slang – a) the special vocabulary used by any set of persons of a low or disreputable character: language of a low and vulgar type; b) the cant or jargon of a certain class or period; c) language of a highly colloquial type considered as below level of standard educated speech, and consisting either of new words or of current words employed in some special sense"*⁵. "Slenq – a) hər hansı bir aşağı və ya etibarsız xarakterə malik bir qrup insanların işlətdiyi xüsusi lüğət: aşağı və vulqar tipli dil; b) müəyyən sinif və ya dövrün kenti və yaxud jarqonu; c) standart təhsilli nitq səviyyəsindən aşağı olması nəzərdə tutulan yüksək danışq dili növü və o, yeni sözlərdən, ya da hansısa xüsusi mənada işlənən sözlərdən ibarətdir".

Hər iki izahlı lüğətin şərhindən slenqin qeyri-standart leksika olması aydın olur. Hər bir halda bir sual meydana çıxır ki, əgər slenq dil vahididirsə, o zaman niyə dil statusu qazanmır. N.Vebsterin lüğətində verilmiş izahda göstərilir ki, slenqlərin bəziləri bir müddətdən sonra ədəbi dilə və daha sonra isə lüğət tərkibinə daxil olur. Doğrudur, N.Vebsterin lüğətində qeyd olunub ki, slenqin mənşəyi naməlumdur, lakin "Oxford Concise Dictionary of English

⁴ Webster's Third New International Dictionary, Unabridged / – USA: Merriam-Webster, Inc., – 1992. – p.11

⁵ The New Oxford Dictionary of English / – Oxford: Oxford University Press, – 2001. – p.12

Etymology” (İngilis Etimologiyasının Oksford Qısa Lüğəti) lüğətində onun mənşəyi belə izah olunur:

“Slang (orig. but now differentiated from) cant, jargon XVIII: colloquial language of an undignified kind XIX. In its earliest appearance a cant term variously applied, with general implication of irregular or lawless activity variously specialized, of uncertain origin”⁶ – “Slenq XVIII-də kent, jarqon (lakin indi fərqlənir): XIX-də ləyaqətsiz tipli danışq dili. Ən erkən görünüşündə qeyri-müəyyən mənşəli, müxtəlif ixtisaslaşdırılmış qeyri-qamuni və ya qamunsuz fəaliyyətin ümumi mənası ilə müxtəlif şəkildə tətbiq olunan qeyri-müəyyən termin”.

Hazırda slenq həm semantikasından, həm də işlənmə dairəsindən asılı olaraq kent və jarqonlardan fərqlənir.

Slenq haqqında qərb dilçiliyində hələ XX əsrin birinci yarısında müxtəlif fikirlər mövcud olmuşdur. Həmin tədqiqatçılar arasında O.Yespersenin özünəməxsus yeri vardır. O, slenqi belə izah edir: *“...slenq – o nitq formasıdır ki, özünün mənşəyinə görə insanların adi danışq dilindən fərqli ifadələr zorla cəmiyyətə sırımıbdır və adi dildən mənşəyinə görə insan şəxsiyyətinin normadan kənara çıxmaq arzusuna borcludur. Slenqin yaranmasında əsas impuls hansısa “əqli-hissi idrakın üstünlüyüdür”, Slenq – insanlığın, bəşər övladının “əylənmə arzusudur”⁷.*

Slenqlərdən bəhs edən tədqiqatçılardan biri də V.A.Xomyakovdur. V.A.Xomyakov slenqləri iki anlamda ifadə edir: *ümumi slenqlər və xüsusi slenqlər*. O, gəldiyi qənaətləri belə əsaslandırır: *“Slenq – adi danışq dilinin əsas komponenti olan dil vahididir (və bunları öz növbəsində müəllif ikinci səviyyədə norma adlandırır – S.L.). Bunlar bir tərəfdən özlərində sosial variantları, yəni kent və kentə yaxın olan nitq formaları (qafiyəli slenqlər və başqaları), professional – peşə və korporativ jarqonlar, digər tərəfdən isə geniş yayılmış ümumi sosial anlayışlı mikrosistemlər,*

⁶ The Concise Oxford Dictionary of English Etymology / – Oxford: Oxford University Press, – 2003. – p.44.

⁷ Jespersen, O. Mankind, nation and individual from a linguistic point of view / O.Jespersen. – Oslo: Aschehoug, – 1925. – p.151.

özünün genetik tərkibinə son dərəcə müxtəlif tərkiblilik və birinci səviyyə normasına yaxınlaşma dərəcəsini birləşdirir”⁸.

Slenq anlayışı haqqında yuxarıda qeyd olunan fərziyyə və fikirlərə söykənərək biz də ingilis dilində olan bəzi slenqlərin koqnitiv semantik aspektlərindən bəhs etməyə çalışacağıq. Qeyd olunduğu kimi, slenqlər fərqli sahələrdə və fərqli insan qrupları tərəfindən formalaşır, istifadə olunur. Əlbəttə onu da əvvəldən vurğulamaq istərdik ki, hər hansı sözün və yaxud ifadənin yeni məna kəsb etməsi üçün həm motivləşmə, həm də metaforlaşma vacibdir, əks halda heç bir sözü yeni mənada işlətmək mümkün olmaz. Burada bir nümunə gətirməyimiz yerinə düşər.

İngilis dilində *fat* sözü *well supplied: having an overabundance of something* – Azərbaycan dilində kök, yağlı, yaxşı təmin olunmuş mənalarla yanaşı, küt, anlamaz anlamları da ifadə edir. Bunlarla yanaşı, kontekstdən asılı olaraq məsələyə koqnisiya nöqtəyindən nəzərdən yanaşdıqda həmin söz slenq kimi işlədilir və bir növ inkar, yəni leksik mənasından fərqli semantik çalarlıq ifadə edir.

I'm not fat-cat. I'm usually financially embarrassed in fact. - mən zəngin adam deyiləm, faktik olaraq maliyyə cəhətdən adətən çətinlik çəkirəm.

I could settle down in fat city without any trouble. - Bu rahat şəhərdə mən heç narahatlıq olmadan məskunlaşa bilərdim.

Göründüyü kimi, “*fat*” sözü “*city*” sözü ilə birləşmə yaradıb kontekstdə işlədilərkən məkan anlamını, eləcə də rahat-komfort məkan anlamını ifadə edib.

A.İ.Smirnitski vurğulayır ki, bir tərəfdən slenq anlayışı sıx surətdə sözün emosional-ekspressiv xüsusiyyəti ilə bağlıdırsa, digər tərəfdən öz mənşəyinə görə əksər halda məhdud professional, sosial və başqa hər hansı bir qrupun leksikasını özündə ehtiva edir. Genetik cəhətdən danışıqdan və yaxud müəyyən sosial əhatədə təklifsiz nitq (danışıq) üslubudur⁹.

⁸ Хомяков, В.А. Три лекции о сленге / В.А.Хомяков – Вологда: ВГПИ, – 1974. – с.63.

⁹ Смирницкий, А.И. Лексикология английского языка / А.И.Смирницкий. – Москва: МГУ, – 1998. – 201 с.

Biz bu fikirlə razılaşmaqla yanaşı, qeyd etmək istərdik ki, bütün hallarda situasiya və kontekst rol oynamaqla bərabər fikri ifadə edən niyyətini (intensiyasını) nəzərdən qaçırmaz. Kommunikasiya zamanı bu, əsas şərtləndir və koqnisasiya da bunu mütləq şəkildə tələb edir, əks halda ünsiyyət yarana bilməz, informasiya ötürəni informasiya qəbul edən lazımi səviyyədə başa düşməz.

Bu yarım fəslə yekunlaşdıraraq belə qənaətə gəlirik ki, slenqin mənşəyi haqqında hər bir tədqiqatçı, leksikoqrafın şərhində bir-birindən fərqli fikirlər mövcuddur. Onların bir qismi slenqi aşağı səviyyəli vulqar söz, digərləri müxtəlif sosial-peşə jarqonu, başqa bir qrup isə ədəbi olmayan xüsusi danışq dili adlandırır. Fikrimizcə, dil cəmiyyətə məxsusdursa, dilsiz cəmiyyət, cəmiyyətsiz dil yoxdur. Cəmiyyətdə gedən dəyişiklik sözsüz cəmiyyətin dilinə də təsir göstərir və məsələyə bu baxımdan yanaşdıqda slenq haqqında olan fikirlərin hər birinə diqqətlə yanaşmaqla bərabər, vurğulamaq istərdik ki, bu qənaətlərin heç biri mükəmməl deyildir. Ona görə ki, əgər ilk əvvəl slenq yalnız oğruların, quldurların jarqonu kimi meydana gəlmişdirsə də, indi hər bir peşə sahəsinin özünəməxsus slenqləri vardır, həmçinin elə slenqlər vardır ki, bir müddətdən sonra ədəbi dil normasında işlədilir.

İkinci yarım fəsil **“Slenqin koqnitiv və semantik aspektləri”** adlanır. Slenqin koqnitiv aspektindən bəhs edərkən mənə yaranmasında metaforlaşma və koqnisasiyaya aid bəzi fikirlər qeyd olunur və onların (metaforlaşma və koqnisasiyanın) məsələnin aydınlaşmasına köməklik göstərdiyi irəli sürülür.

Nitqin daxili mexanizminin təsviri və danışanın nə etməsinin və nitq zamanı hansı strategiyadan istifadə etməsini adekvat başa düşmək üçün nitqin yaranma prosesinin həmin aspektlərini müasir elmin terminlərində koqnitiv adlandırmaq olar; onlar dilə koqnitiv yanaşmanın meydana gəlməkdə olan yanaşma ilə əlaqəsidir. Bu yanaşma çərçivəsində fəlsəfə, məntiq, psixologiya və linqvistikanın problemlərinin, həm də dil və təfəkkürün münasibətlərinin orientasiya dəyişməsi baş verir¹⁰.

¹⁰ Abdullayev, Ə.Ə. Koqnitiv dilçiliyin əsasları / Ə.Ə. Abdullayev. – Bakı: Sabah, – 2006. – s.16.

Aristotel yazır ki, *“somuncuya aidiyyatı olan ritorikaya daxil edilməlidir, zira o, daha çox məhz həmin bilik sahəsinə aiddir. Sözlə əldə edilə bilən hər nə varsa, hamısı fikir sahəsinə aiddir. Bura daxildir: sübut, təkzib, daxili aləmdə, məsələn mərhəmət, qorxu, qəzəb və bu kimi digər ruhi halların əmələ gəlməsi, həmçinin böyütmə kiçiltmə. Aydın ki, fikrin sözlə şərhində olduğu kimi, hadisələrin şərhində də əgər həmin hadisələri cılız, yaxud dəhşətamiz, böyük, yaxud adi göstərmək lazımdırsa, istifadə olunan vasitələr də gərək eyni mənbələrdən götürülsün, fərq yalnız bundadır ki, hərəkətlər aktyor (bizim variantlarda istifadə edilən slenqlər) oyunundan asılı olmayaraq da aydın və canlı olmalıdır, nitqin məzmununda olan isə danışan adam ifadə etməlidir və nitqin özündən asılı olmayaraq baş verən hərəkət kimi də öz təzahürünü tapmalıdır. Doğrudan da, əgər danışan şəxsin (danışığı) özü-özliyündən, xoşsa gələn və gəlməyən təsir oyatmış olsa idi, onda danışanın vəzifəsi nədən ibarət olardı?*

Sözlə ifadəyə məxsus olub izlənməli olan cəhətlərin bir qismini bu ifadənin növləri təşkil edir ki, bunları bilmək ...məsələn yalvarışın, nəql etməyin, təhdid və sualın və bu cür şeylərin mənasına bələd olan adamın işidir”¹¹.

Gətirdiyimiz hər iki sitatın ümumi mənası ondadır ki, ünsiyyət zamanı koqnisiya, fon bilikləri olmasa kommunikasiya baş tutmaz, çünki koqnisiya eyni zamanda fəlsəfə (idrak), məntiq, fərqlərin psixologiyası və bunların ümumi məcmusu kimi kommunikasiyanı həyata keçirən linqvistikanın birgə məhsuludur. Sözlərin yenidən mənalandırılmasına gəldikdə ilk növbədə Amerikan dilçisi C.Lakoffun tədqiqatlarına müraciət olunur və həmin tədqiqatların əsasında dilçilik ədəbiyyatlarında da qeyd olunduğu kimi metafora metaforik ifadələrdən fərqləndirilir.

C.Lakoff yazır ki, *“metaforlar bizim təcrübəmizi yeni mənada anlatmağa qadirdir. Onlar bizim keçmişimizə yeni mənə verə bilir; bizim gündəlik həyatımızda baş verənlərə, nəyi biz bilirik və nəyəse tam əminlik və s. mənə yükləyə bilər”¹².*

¹¹ Aristotel. Poeziya sənəti haqqında / Aristotel. – Bakı: Azərənəşr, – 1974. – s.91.

¹² Lakoff, G. Metaphors we live by / G.Lakoff, M.Johnson. – Chicago: The University of Chicago Press, – 2003. – p.140.

C.Lakoff həmin tədqiqatında *“Love is work”* cümləsini işlədir və vurğulayır ki, bu qrupa 17 metafor daxildir. Bu qəbildən olan metaforlara nəzər yetirdikcə, koqnitiv dilçilik baxımından metaforlaşma nəticəsində daha fərqli semantikanı anlaya bilirik. Hər bir sözün başqa sözlə yanaşı işlədilərək birləşmə yaratmaq və yaxud nəyisə ifadə etmək qabiliyyəti vardır. Müqayisə edək: *fat-head, fat-city, fat-man, fat-chance, fat-cat* hər bir birləşmədə *“fat”* sözü metaforlaşaraq yeni semantika və yaxud semantik çalarlıq yaradır (ifadə edir), lakin bütün hallarda lap dərin qatda ləksik məna hiş olunsa da, slenq kimi də işlədilə bilir.

Başqa bir cəhət ondan ibarətdir ki, slenq-sözlər heç də öz yerində saymır, dil cəmiyyətə mənsub olduğundan, cəmiyyət inkişaf etdikcə cəmiyyətdə olan sosial qruplar öz intellekt səviyyəsinə, peşəsinə, əmək fəaliyyətinə uyğun olaraq slenq sözləri işlədirlər.

Üçüncü yarımfəsildə *“Slenqin jarqon, sosial dialektlər, vulqarizm, danışıq dili və sadə dildən fərqləri”* araşdırılır. Burada biz V.von Humboldtun vaxtilə qeyd etdiyi *“dil həmişə insanlarla birlikdə inkişaf edir və insan öziini başqa cürə deyil, bir sözü başqa söz vasitəsilə anlayır. Lakin dilin ictimai təbiəti onun milli təbiəti kimi başa düşülür”*¹³ fikrini müəyyən dərəcədə əsas götürmüşük.

Baxmayaraq ki, dil xalqın fəaliyyəti və onun təfəkkürü ilə bağlıdır, onun spesifikası və müstəqilliyi, dayanıqlığı da mövcuddur. Nitq prosesi və dil bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədədir, lakin eyni deyildir. Dilin forması daimidir, lakin onun meydana gəlməsi müxtəlifdir. Dil formadır və daha heç nə formadan başqa bir şey deyildir¹⁴.

Dilə ölü bir məhsul kimi deyil, yaradıcı bir proses kimi baxmaq lazımdır¹⁵.

Ümumxalq dilinin bir hissəsi kimi danışıq dili, dialekt danışığı, jarqon və loru danışığı əhatə edir. Bunlar istifadə olunması dairəsinə, təbiətinə, əlamət və keyfiyyətinə görə bir-birindən əsaslı şəkildə fərqlənir. Məsələn, loru danışıq vahidlərinə ümumxalq dilinin bütün

¹³ Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт. – Москва: Прогресс, – 1984. – с.27

¹⁴ Yənə orada, – s. 27

¹⁵ Yənə orada, – s. 69.

areallarında təsadüf edildiyi halda dialekt ünsürlərinə ancaq onun mənsub olduğu dialektə rast gəlmək olur və s.¹⁶

A.M.Babayev isə jarqonları belə təsvir edir: *“Bir və ya bir neçə dil materialları əsasında düzəldilən fikri başqalarından gizlətmək üçün istifadə olunan süni ünsiyyət vasitəsi jarqon adlanır. Jarqon müəyyən qrup tərəfindən düzəldilir və onlar tərəfindən də başa düşülür”*¹⁷.

İ.R.Qalperinin jarqon haqqındakı fikirlərini aşağıdakı kimi formalaşdırmışdır: *“İngilis dilinin qeyri-ədəbi lüğətində bir qrup sözlər vardır ki, jarqonizmlər adlanır. Jarqon hər bir dildə bir qrupun digər sosial qrupdan gizli saxlamaq üçün istifadə etdikləri bir qrup sözlərin tanınmasıdır. Jarqonizmlər adətən köhnə sözlərin yeni mənalarda işlədilməsi ilə də olur. Həmin sözlərin əhəmiyyətli mənası mücərrəd olur, lakin yeni işlədilən mənə əhəmiyyət kəsb edir”*¹⁸.

Qeyd etmək istərdik ki, jarqonizmlər haqqında deyilənlər təxminən eyni olduğuna baxmayaraq dilçilik ədəbiyyatlarında bəzən bunları arqo da adlandırırlar.

Jarqonlardan bəhs edərkən N.Ç.Vəliyeva vurğulayır ki, jarqon sözlər professional və yaxud sosial qrupların qeyri-rəsmi danışıqlarında meydana çıxır və onlar iki qrupa bölünür. Onlardan birincisi obyektlərin, proseslərin professional səviyyədə adlandırılması, məsələn, *picture show* – kino ilə heç bir əlaqəsi yoxdur lakin sırf hərbi konseptə əsasən onun rəsmi adlandırılması *battle* deməkdir. Digər qrup qeyri-professional obyektlərin, hadisə, fenomen və proseslərin adlandırılmasıdır. Məsələn, *big gun-important person* vacib adam kimi istifadə olunur. Hər bir professional qrup özünün jarqonunu yaradır. Biz tələbələrin, musiqiçilərin, hüquqşünasların əsgərlərin və başqalarının jarqonlarını fərqləndirə bilirik¹⁹.

¹⁶ Qurbanov, A.M. Ümumi dilçilik: [2 cildə] / A.Qurbanov. – Bakı: Nurlan, – c.2. – 2004. – s.147.

¹⁷ Babayev, A.M. Dilçiliyə giriş / A.Babayev. – Bakı: Mütərcim, – 2017. – s.346.

¹⁸ Гальперин, И.П. О термине “сленг” // – Москва: Издательство АН СССР, Вопросы языкознания, – 1956. №6, – с.112.

¹⁹ Valiyeva, N.Ch. Communicative-pragmatic paradigm of English lexicology a linguistic approach / N.Ch.Valiyeva. – Bakı: Science and Education, – 2014. – p.59.

Jarqon və slenqlər barədə bəzi dilçilərin fikirlərini qeyd etdik və eyni zamanda vulqar sözlər və yaxud vulqarizmlər, dialektizmlər kollokvualizmlər də vardır ki, onlar barədə müxtəlif zaman kəsiyində dilçilər, tədqiqatçılar dəyərli fikirlər söyləmişlər ki, biz onlar haqqında da fikir bildirmək istərdik (baxmayaraq onlar bizim tədqiqat sahəmiz deyildir). Lakin slenqlərin həmin qruplardan fərqli olmasını müəyyənləşdirmək məqsədilə o qrup sözlərin səciyyəvi xüsusiyyətlərini qeyd etməyimiz daha məntiqli olar və tədqiqatımızın məzmununa zənginlik gətirər.

N.Vəliyeva vulqar sözlər haqqında, İ.R.Qalperin oğruların jarqonu haqqında bəhs etmişlər. Eyni zamanda ingilis dilində slenqlərin əvəzlənməsi prosesi də baş verir və bununla bağlı L.Blumfild isə, ingilis dilində slenq formasında işlənmiş *“beat it” – qaç get, ehtiyatlı ol, “he hot footed it home” – o evə qaçdı, “let her go” – qoy getsin* kimi əvəzlənmələrdən bəhs etmişdir²⁰.

Bütövlükdə, dilçilik ədəbiyyatlarında vulqarizmi etik və estetik cəhətdən aşağı səviyyəli sözlər kimi qəbul etmək müəyyən dərəcədə qəbul olunmuş məsələdir. Fikrimizcə, bu, onunla əlaqədardır ki, vulqarizmlər dilin lap dərin qatlarında, cəmiyyətin təzə formalaşdığı bir dövrdə yaranmışdır, heç də təsadüfi deyil ki, cəmiyyətin inkişafının müəyyən mərhələsində onların bir qismi tabu – qadağan olunmuş söz və ifadələr kimi dəyərləndirilmişdir. Vulqarizmi nə kent ilə, nə slenq ilə, nə də dialekt ilə eyniləşdirmək olmaz, o dilin (bizim variantda ingilis dilinin) lüğət tərkibinin qədim komponenti hesab olunur.

Qeyd etməliyik ki, hər bir söz, ifadə, slenq və digərlərinin semantikasını yalnız və yalnız kontekst daxilində, məkan və zaman kəsiyində işləndiyi situasiyadan birbaşa asılıdır. Bütün hallarda motivləşmə olmaqla yanaşı, orada mütləq dərəcədə koqnisiya olmalıdır, koqnisiya olmasa ünsiyyət alınmaz, ötürülən məlumat qəbul edən tərəfindən anlaşılmaz. Məsələn:

²⁰ Blumfild, L. Dil (ingilis dilindən tərcümə) / L.Blumfild. – Bakı: Prestij çap evi, – 2014. – s.247.

“Drink that drink”, said the hunter. “You need it. Who in hell sent you?” – “O içkini iç” ovçu dedi. “O sənə lazımdır. Onu sənə hansı cəhənnəmdən, kim göndərib?”

Burada koqnisianın və fon biliklərin hesabına təyin etmək olur ki, bu kontekstdə işlədilmiş *“who in hell”* hər bir halda hansısa, başqa bir ifadənin (yəni kollokvualizm kimi işlədilən) müəyyən dərəcədə sinonimi kimi çıxış edə bilər, lakin slenqi işlədən şəxs qəsdən bir növ bəzi məsələni hansı dərəcədəsə hamının başa düşməməsi üçün qeyd olunan slenqi işlədib və fikrimizcə, həmin kontekstə uyğun slenqdir.

Bütövlükdə birinci fəsildə slenqin mənşəyi, onun koqnitiv və semantik aspektləri, jarqon, dialekt, kollokvualizmlər qarşılıqlı münasibətləri tədqiq etdik və bütün hallarda məkan, zaman və situasiyanı ön planda gördük, həmçinin həmin ifadələri (slenqləri) işlədənlərin, məlumatı ötürən və qəbul edənin də məsələyə birmənalı münasibətinin olmamasını kontekst daxilində göstərdik, jarqon və kollokvualizmlərin fərqlərini də məhz bu nöqtəyi-nəzərdən şərh edə bildik.

Dissertasiya işinin **“Slenqlərin təsnifatı”** adlanan **ikinci fəslində** slenqlər və onların semantik xüsusiyyətləri, həmçinin onların təsnifindən bəhs olunmuşdur.

Birinci yarımfəsil **“Cavanların slenqi və onların semantik xüsusiyyətləri”** adlanır. Müasir dövrdə hər bir sahədə slenqlər işlədilir, xüsusilə gənclər arasında işlədilən slenqlər məşhurdur: hərbi slenq, kompüter slenqi, tələbə slenqi və s. Slenqlərdən bəhs edərkən L.Blumfeld yazır ki, *“Standart dil çərçivəsi daxilində elə fərqlər baş verir ki, bu fərqlər ünsiyyətin təleyindən asılı olur. Müxtəlif iqtisadi siniflər – deyək ki, olduqca varlı və “orta sinif” adlanan təbəqələr müxtəlif dərəcələrdə və danışıqda da bir-birindən fərqlənir. Təhsildəki fərqlər isə, həmçinin hər iki halda, ailə ənənələri və təhsil imkanlarına görə fərqlənir. Daha az əhəmiyyət daşıyan texniki məşğuliyyət növündə bu fərqlərin üstündən xətt çəkilir: digər incəsənətin – ticarətin, mühəndisliyin, vəkilliyin, cən həkimliyinin, alimliyin, rəssamlığın və sair kimi peşələrin müxtəlif sahələrindən danışıqda nə isə bir dəyişiklik baş verir. ...Bu, çox çətin və demək*

olar ki, bizim diqqətimizi özünə cəlb etməli olur: Bunlar arasında gənclərin slenqə meyl etmək istəyi bizi daha çox narahat edir”²¹.

Eyni zamanda M.M.Makovskiy slenqlə bağlı iddia edir ki, birincisi, slenq ədəbi dil formalaşana qədər də mövcud olmuşdur və ədəbi dildən asılı olmayaraq öz qanunları ilə inkişaf etmişdir, ikincisi, slenqin tarixi birbaşa cəmiyyətin təkamülü ilə sıx surətdə bağlıdır, danışq dilinin normaları əsasında formalaşmışdır. Slenq – bu, xüsusi, tarixi cəhətdən az və çox dərəcədə bütün sosial təbəqə tərəfindən danışılan dil variantı olub (daha çox leksik normalara uyğun olaraq), əsasən şifahi nitq əhatəsində genetik və funksional cəhətdən jarqon və professional dil elementlərindən fərqli olaraq formalaşmış və inkişaf etmişdir²².

Qeyd olunanlarla həmfikirik və eyni zamanda qeyd etməliyik ki, əslində slenq jarqon və professional leksikadan o cəhəti ilə fərqlənir ki, bir çox hallarda slenq adi leksik sözlərə ya sinonim olur, ya da onun koqnisiya ilə əlaqəsi güclü olduğundan işləndiyi kontekst daxilində asanlıqla dil istifadəçilərinin böyük əksəriyyəti tərəfindən qəbul olunur və başa düşülür. Başqa bir cəhət isə onun, doğrudan da, uzun tarixi təkamül yolu keçməsinin də səbəblərini və əhəmiyyətini bu gün görmək olur.

Slenqlərin funksiya yerinə yetirməsi məsələsinə gəlincə, burada “kommunikativlik” vardır, fərdlərin arasında qarşılıqlı münasibəti həmçinin “qavrama, anlama” və koqnitiv aspektləri özündə birləşdirə bilir və slenq leksikası adətən “əlavə məlumatı” özündə daşıyır, çünki bəzi hallarda həmin mahiyyəti adlandıran söz tam ifadə edə bilmir, həmin slenq ətrafda baş verənləri bəlkə də daha dəqiq və yaxud lakonik bir sözlə ifadə etmək qabiliyyətində ola bilir. Bu, slenqlərin koqnisiya ilə əlaqəsinin və motivləşmənin xidmətidir. Ona görə də məhz müəyyən müddətdən sonra həmin slenq sözlər dilin lüğət tərkibinə daxil ola bilir.

O cümlədən, gənclərin nitqində işlədilən slenq özlüyündə bir yarım sistem təşkil edir və mütəmadi olaraq onlar dəyişir, çünki nəsil

²¹ Blumfild, L. Dil (ingilis dilindən tərcümə) / L.Blumfild. – Bakı: Prestij çap evi, – 2014. – s. 55.

²² Маковский, М.М. Языковая сущность современного английского “сленга” / М.М.Маковский. – Иностранные языки в школе, – 1962. №4, – с.104.

dəyişir, obyektiv reallığa münasibət dəyişir, həyat tərzi dəyişir və s. Məsələn, XX əsrin birinci yarısında olan slenqlərin xeyli hissəsi artıq ikinci yarıda sıradan çıxmışdır. Həmçinin artıq XXI əsr gənclərinin slenqi də XX əsr gənclərinin nitqində olanlardan xeyli fərqlənir, əlbəttə, bizim fikrimiz heç də onların hamısını tarix nöqtəyi-nəzərdən tədqiq etmək deyildir. Lakin biz burada son onilliklər ərzində gənclərin və tələbələrin leksikonunda mövcud olan slenqləri kontekst daxilində ən azı cümlə səviyyəsində tədqiq edərkən onların koqnisiya ilə əlaqəsini də təhlil etməyi vacib saymışıq və tədqiqat bu istiqamətdə aparılıb.

Uzun müddət ictimai həyatda və şəxsi həyatda müəyyən məhdudiyətlər olmuşdur. Cəmiyyətdə birmənalı şəkildə fikir formalaşmışdı ki, slenqlərin istifadə etmək az savadlılığın nəticəsidir və digər tərəfdən bu qəbildən olan sözlər – slenqlər ümumi qəbul olunmuş ədəbi dil danışıq normalarına uyğun gəlmirlər. Söhbət cavanlardan, gənclərdən getdikdə isə əksinə, həmişə onlar ilk olaraq sosial həyatda baş verən dəyişikliyə daha tez reaksiya verirlər və buna görə də slenqlər gənclər arasında olduqca məşhurdur.

İ.V.Arnold yazır ki, slenq sözlər standart ədəbi lüğətlərlə qarşılaşdırılıb, aydınlaşdırılıb müəyyənləşdirilən sözlərdir. Həmin qəbildən olan sözlər bir çox hallarda ironik sözlərdir və yeni, təzə sözlər yaratmağa xidmət edir, yeni yaradıcı adlandırma yaradır və gənclərin diskurslarında tez-tez rast gəlinir. Bunlara aşağıdakı sözləri – slenqləri aid etmək olar. Məsələn, *money - pul əvəzinə beans, brass, dibs, dough, of wads, wads; head* sözünün əvəzinə *attic, brain-pan, hatpeg, nut, upper storey* və s.²³

Qeyd etməliyik ki, həmin sözlər ayrılıqda paxla, lobyə, maş mənasını versə də gənclər həmin *bean* sözünü slenq kimi *money* sözünün sinonimi kimi işlədir. Kontekst və situasiyanın, eləcə də koqnisianın rolunu xüsusi vurğulamalıyıq, çünki başqa bir müraciətdə *bean* sözü *old* sözü ilə birləşərək *old bean - köhnə dost* kimi işlədilir.

Əslində gənclərin işlətdiyi slenqləri öyrənmək o qədər çətin

²³ Arnold, I.V. The English word / I.V.Arnold. – Moscow: Vyssh.Shola, – 1986. – p.249.

deyil. Bunun üçün onların arasında mütəmadi olmaq və onlarla ünsiyyət qurmaq, lazım olan slenqləri eşitmək və mənalarını asanlıqla anlamaq mümkündür. Bütün hallarda hər bir şəxsin qrammatikanı yaxşı bilməsi vacib şərtlərdəndir, eləcə də dildə sözlərin metaforlaşaraq işlədilməsini dəqiq bilmək lazımdır. Bizə elə gəlir ki, slenqləri mənimsəmək müxtəlif nitq üslublarını anlamaq deməkdir, eləcə də həmin slenqləri lazım olan halda və lazımı yerdə işlətmək bacarığına malik olmaq deməkdir. Bunun üçün hər bir adam özünün nitqinə, leksikonuna məşhur adamların deyimlərini, bədii ədəbiyyatdan fraqmentləri, bədii filmlərdən olan uğurlu ifadələri daxil etmələri vacibdir. Məsələn,

“Did you see Harry last night?” said the girl at her left, addressing her neighbour. - “No”. - “You ought to have seen the tie he had on. Gee, but he was a mark.”

Altından xətt çəkdiyimiz *“he was a mark”* slenqdir, çünki həmin ifadənin mənası tamamilə metaforlaşmış bir cümlədir və kontekst diktə edir ki, həmin semantika orada özünü göstərsin, ondan əvvəlki cümlədə *You ought to have seen the tie he had on. - Sən onu yeni qalstukda görədin!* fikri həmin metaforlaşmanı yaradıb və onun da əsasında həmin slenq formalaşmışdır. Fikrimizcə, slenqi yalnız təhsillə əlaqələndirmək düzgün olmaz, məsələn, hansısa ziyafətə getmək istəməyəndə düşünsən ki, bütün tay-tuşların, kolleqaların, dostların orada olacaq, ona görə getmək məcburiyyətində qalırsan.

Damn bruh, how let him finesse you like that? - Əbləh, sən necə oldun ki, özünü belə hərəkət etməyə vadar etdin.

Burada işlədilmiş *“finesse”* slenqi insana aiddir, yəni hansısa aldadıcı yolla, nəyəsə nail olmaq. Həmin slenqin kökündə *“fine”* sözü durur, burada həmin söz kiçildici element kimi *“esse”* sonluğunu qəbul edib (yəni gənclərin nəzərində) və öz ilkin mənasından xeyli uzaqlaşmış və mənfi anlam ifadə edib. Bütövlükdə gənclərin danışdığına olan slenqlərin böyük əksəriyyətinin sinonimi vardır, lakin gənclər bir növ ya sözləri, ifadələri ixtisar edir, ya da dəyişmiş formada istifadə edirlər.

İkinci yarımfəsildə *“Hərbi slenqlər”*dən bəhs edilmişdir. I və II Dünya müharibələri yeni hərbi slenqlərin yaranmasına şərait yaratmışdır. İki dünya müharibəsi dövründə hərbiçilər mülki insanlar

arasından çağırılmış insanlara əmrləri sözsüz yerinə yetirməyi və həmin insanların alayın, batalyonun, bölmənin təhlükəsizliyi naminə öz arzu, istək tələblərindən əl çəkməyi tövsiyə edirdilər.

Əsgərlər öz soyadlarını ixtisar edir, öz aralarında yeni sözlər fikirləşir, bir-birinə ləqəb qoyur və zabitlərə yeni ləqəb (ayama) qoyur, həmçinin hərbi həyatda olan obyektlərə və tədbirlərə ad (slenq adlandırır) qoyurlar. Lakin slenq gah çox dəyişkən mənaya malikdir və terminin işlədilməsi o qədər çox vacib olmur. Məsələn, məsələn, (birinci dünya müharibəsinə aid olan) “*debus*” – avtobusdan düşürmə (1915), “*human sources*” – “insanlar” (1915), “*maintenance*” – “o qədər əhəmiyyəti olmayan diqqət”, “cüzi diqqət”, “*wreak through*” – kəskin inkişafa aparan uğur (1918) və s.

Ümumi şəraitdə bir-birindən heç bir xüsusiyyətinə görə fərqlənməyən yeknəsək yaşayan insanlar öz aralarında slenq işlətməklə həmrəylik hissələrini gücləndirirlər. Məsələn, əsgərlər zabitləri və yüksək vəzifəli şəxslərin uniformalarının fərqinə görə (əsgərlərdən) onlara ad verirlər.

İyerarxiyanın dibində olan, sıxışdırılmış (təzyiq altında olan) qrup, onları əhatə edən ətrafdan öz fərdiliyi ilə vidalaşmış və slenqin inkişaf etməsi üçün ideal şərait yaranmışdır və bu zaman insanlar həmrəy olaraq qüvvələrə müqavimət göstərir. Hər bir halda iyerarxiyanın dibində həyat çox nadir halda harmonik olur, hərbi (ordu) slenqi isə öz növbəsində yeni əsgərliyə çağırılanlara kömək edir ki, aralarında olan fərqləri müzakirə etsinlər, hətta alternativ iyerarxiyanın yaradılmasına qədər, çünki xidmətin hər bir qolu (budağı) digərlərindən şübhələnir (onlara həqarətlə baxır).

Bir neçə hərbi slenqin semantik çalarlığına diqqət yetirək: *coffee-cooler* – yüngül iş axtaran/avara (1862-1977 ABŞ), *dog-rubber* – növbətçi zabit (1863 ABŞ) və *a boy scout* – təcrübəsiz əsgər (1918-1920 ABŞ). Bu nümunələr güman olunur ki, alternativ iyerarxiya tandemdə rəsmi işləyir və belə terminlər məsələn, “*old soldier*” – vəzifə və işindən yayınan, təhlükəli işə təyinatdan boyun qaçıran adam (1723) göstərir ki, bəzən alternativ iyerarxiya yüksəlir, onlar bacarıqla hakimiyyətin əleyhinə çıxıb bilər. Bunun əksinə olaraq (1943-cü ildən əvvəl ABŞ-da) əsgəri öz komandanlığında təəssürat yaratmaq üçün *an eager beaver* adlandırılırlar. Hələ I Dünya

müharibəsi zamanı *ace* sözü ilə düşmənin müxtəlif sayılı təyyarəsini vuran təyyarəçini (1916) adlandırırlar, lakin ikinci dünya müharibəsi zamanı *ace* sözü sarkastik işlənir və “bacarıqsız və axmaq, səfeh, adam” haqqında işlədilir. Tədqiqat zamanı belə halları onunla əlaqələndirə bilirik ki, terminin (slenqin) mənası kontekstə uyğun olaraq dəyişə bilər (təbii olaraq birinci fəsilə də bu barədə bəhs etmişik), situasiya dəyişdikcə (əlbəttə, həmişə, hər yerdə yox) sözlərin semantikasını dəyişdiyi kimi slenqlərin də, o cümlədən hərbi slenqin semantik çalarlığı dəyişə bilər, bu, həm motivləşmə, həm metaforlaşma və son nəticədə koqnisiya ilə bağlıdır.

V.A.Xomyakov qrup şəklində olan və yaxud korporativ slenq-dən (jarqon) bəhs edərkən yazır ki, qrup və korpora slenq (jarqon) öz aralarında möhkəm əlaqəsi olan, məsələn, institut və məktəblərdə oxuyanlar, orduda qulluq edənlər, idmanla məşğul olanlar, musiqi, turizm və s. qrup insanlar arasında daha çox yayılır²⁴.

D.Hovardın fikrinə görə hərbi slenq ayrı-ayrı qruplara aid olan adamları bir-birinə yaxınlaşdırır²⁵.

Ümumilikdə hərbi slenqlər digər slenqlərdən fərqləndiyinə görə onların yaranması və formalaşması haqqında müxtəlif tədqiqatçılar qeyd olunduğu kimi bəhs etmişlər. Lakin bu tədqiqatçılar içərisində O.A.Sudzilovskinin apardığı araşdırmalar xüsusi əhəmiyyətə malikdir və biz onun təsnifatını təqdir edərək onun gəlidiyi qənaətləri qəbul edirik.

Q.A.Sudzilovski qeyd edir ki, slenqlər leksik-semantik söz yaradıcılığı morfoloji (mürəkkəbləşmə, affiksasiya/şəkilçiləşmə/qısaltma, səs təqlidi, konversiya) frazeoloji birləşmənin yaranması, başqa dillərdən alınma, ingilis dilinin məhəlli dialektləri və jarqon alınmaları hesabına yaranır²⁶.

²⁴ Хомяков, В.А. Введение в изучение сленга-основного компонента английского просторечия / В.А.Хомяков. – Вологда: ВГПИ, – 1971. – с.66.

²⁵ Howard, D. United States Marine Corps Slang // American Speech, – 1956. Vol. 31. №3, – p. 188.

²⁶ Судзиловский, Г.А. Сленг – что это такое? Английская просторечная военная лексика. Англо-русский словарь военного сленга / Г.А.Судзиловский. – Москва: Воениздат Минобороны, – 1973. – с.43.

Bu yarımfəsildə hərbi slenqlərin başqa təsriflənmələri, qruplaşdırılmaları haqqında bəhs edilir, eləcə də qoşun növlərinin hər birinin özünəməxsus slenqləri də mövcuddur və eyni zamanda hərbi həyatdan yazan müəlliflərin əsərlərində həmin hərbi slenqlərin koqnitiv aspektləri nümunələr əsasında dissertasiyada şərh edilmişdir.

Üçüncü fəsil “**Britaniya və Amerika slenqləri**” adlandırılır. Bu fəslin birinci yarımfəslində “*Britaniya slenqlərinin işlədilməsi xüsusiyyətləri*”ndən bəhs olunur.

Dilçilik ədəbiyyatlarında slenq sözünün izahına diqqət yetirdikdə, həmçinin o qrupa daxil olan sözlərin işlədilmə məqamına, istər bədii ədəbiyyat nümunəsində, istərsə də adi danışqda rast gəldikdə anlamaq olur ki, bunlar sosial və bölgə çalarlı kobud və bəzən zarafat mənasında işlənən söz və ifadələrdir, bəzi hallarda isə ilkin olaraq bunlar danışğın mənasını gizli saxlamaq məqsədini güddüyünü də istisna etmək olmaz, çünki əgər bu sosial qrupların, zümrelərin leksikonundadırsa, deməli, onlar öz fikirlərini yalnız dairələrində olan insanların başa düşməsi üçün belə variantlar seçirlər.

Ensiklopedik lüğətdə də qeyd olunur ki, ingilis dilində olan slenq – jarqon kimidir və ingilisdilli ölkələrə mənsubdur və danışq dilinin bir variantıdır, o cümlədən slenq danışq dilinin ekspressiv çalarlıq yaradan elementidir və ədəbi danışq dilinin normalarına uyğun gəlmir²⁷.

I.V.Arnold qeyd edir ki, ingilis dilində bir çox slenq sözlərin sinonimləri vardır, məsədən, *head* – baş sözünün slenq sinonimləri *attic*, *brain-pan*, *hat peg*, *nut*, *upper story* həmçinin *drunk* – içmiş sifətinin *cockeyed*, *high* kimi slenq sinonimlər vardır²⁸.

Tədqiqat işində slenqləri işlənmə sferasına görə *ümumi slenqlər* (general slangs) və *xüsusi slenqlər* (special slangs) qruplarına bölünməsi qeyd olunur.

²⁷ Oxford Advanced Learner’s Dictionary / Oxford: Oxford University Press, – 2005. – p.1235

²⁸ Arnold, I.V. The English word / I.V.Arnold. – Moscow: Vyssh.Shola, – 1986. – p.249.

İşlənmə xüsusiyyətindən bəhs edərkən qeyd etmək lazımdır ki, Birləşmiş Krallıqda bir nəfər başqasına qarşı laqeyddirsə və yaxud ona hörmət etmirsə, bu zaman aşağıdakı şəkildə həmin şəxsə müraciət edir və deyir:

Stop dissing her behind her back. Show some respect! - Onun ardınca danışma, qeybət etmə. Bir qədər hörmət et!

Bu slenqdə ifadənin kimə aid olması əks olunub və onun işlənməsi semantikanı bir qədər yüngülləşdirir. Cümlənin ikincisində “*Bir qədər hörmət et, mərhəmətli ol!*” ifadə olunmaqla tamamilə fərqli semantika alınır və yalnız qarşı tərəfə deyil, həmçinin həmin şəxsin özünə bir növ mesaj verilir ki, öz xarakterini bir qədər cəmiyyətdə uyğulaşdırırsın və bununla da məlumatı ötürən və qəbul edən arasında öz səviyyələrində anlaşma yaranır.

Böyük Britaniyada çox istifadə edilən “*Bob’s your uncle*” ifadəsi (slenqi) vardır, adətən cümlənin sonuna artırılır və bununla da fikir tamamlanır. Əslində hər hansı bir işi görüb qurtardıqdan sonra birinin digəri ilə olan mükamiləsi zamanı bu ifadə daha çox işlənilir.

İngilis dilində “*milk for babies*” frazeoloji birləşməsi hər hansı bir işi asanlıqla yerinə yetirməyin mümkünlüyünü ifadə edir, lakin buna bənzər slenq də vardır.

Hər hansı bir lovğa tələbə fikirləşir ki, imtahanı vermək son dərəcə asandır və ondan soruşanda:

-What do you think of the exam? I thought it was really difficult. -No, it was a piece of cake! - “Yox, nə danışırısan bu bir parça keksi yemək kimi asandır” deyə fikrini tamamlayır. Görünən odur ki, imtahanın çətin olması vurğulandığı halda lovğa tələbə onun olduqca asan olmasını iddia edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, slenqlərin böyük əksəriyyətinin dildə başqa formada qarşılığı vardır, bir zamanlar onların bəziləri dildə mövcud olmuş, arxaikləşmiş və yaxud hazırda işlənilir, lakin bir qrup insanlar, xüsusilə gənclər çalışırlar ki, o qəbildən olan sözləri və ifadələri özlərinə məxsus slenqlərlə ifadə etsinlər və edirlər. Məsələn: *The bestest food is pizza. - Pitsa ən yaxşı yeməkdir.*

Əslində *bestest – the best of the best – yaxşıların ən yaxşısı* fikri mövcuddur. Onu da vurğulamaq lazımdır ki, ingilis dilində olan

slenqlərdən bəziləri ilkin sözlərin mürəkkəbləşdirilməsi nəticəsində yarađılır.

Slenqin koqnitiv aspektindən bəhs edərkən qeyd olunur ki, bəzi hallarda slenqlər metaforlaşa bilər. İngilis dilində “*crush*” sözünün lüğəvi mənası *əzmək, sıxmaq, basdalamaq, məhv etmək* deməkdir və bu mənaların hamısı fiziki anlamda məhv olmaqdır. Lakin gənclərin işlətdiyi anlamda həmin söz-slenq fərqli semantik çalarlıq ifadə edir. *My heart broke when I found out my crush was seeing another person.*

Göründüyü kimi, “*crush*” bu kontekstdə gənclərin leksikonunda sevimli bir adamla bir yerdə olmaq, həyatı bir yerdə addımlamaq anlamını ifadə edir və onların slenqidir. Koqnisiya nöqtəyi-nəzərindən məsələyə yanaşdıqda onu başqa bir aforizm ilə, bu mənə dəyişikliyi ilə əsaslandırmaq olar. “*Any woman will love any man who bothers her enough*”.

Yarımfəsli onunla ümumiləşdirmək olar ki, ingilis dilində işlədilən slenqlərin bir çoxu leksikonda slenq kimi işlədilsə də, lap dərin qatda onların mənaları ya üst-üstə düşür, ya da metaforik işlədilir və bu da koqnisiya ilə birbaşa bağlıdır.

İkinci yarımfəsildə “*Slenqlərin koqnisiya ilə əlaqəsi*”ndən bəhs olunur. Qeyd olunur ki, dildə olan bir çox sözlər cəmiyyətdə gedən dəyişiklik, inkişaf nəticəsində semantik dəyişikliyə uğrayır.

Sözlər yeni mənə kəsb etdiyi kimi, slenqlər də dəyişir, yeni mənə kəsb edir. Bunların hamısı bütövlükdə koqnisiya ilə əlaqədardır. Bunlara gəmiçiliklə bağlı əksər sözlərin sonralar aviasiya termini kimi işlədilməsində bariz şəkildə şahid oluruq. Dəryada üzən gəmi – hava gəmisini, dəniz limanı – hava limanı, səhra gəmisini – pambıqyığan maşın, kombayn və s.

İngilis dilində olan “*to get*” feilinin müxtəlif semantik çalarlıq ifadə etməsini koqnisiya vasitəsilə göstərməyə çalışaq.

There was no time to make a get away, so we had to talk to Mrs. Wilson. – Xilas olmağa vaxt yox idi, beləliklə biz xanım Uilsonla danışmalı olduq.

Get away! – “*Stop being pest!*” *I don't believe you.* – Zəhləmi tökmə, sənə inanmıram.

Don't bother me! Get away! – Məni narahat etmə! Əkil başımdan!

Get away! Nobody is that stupid! – Çox danışma! Heç kəs elə axmaq deyil!

Qeyd olunan cümlələrdə eyni söz tərkibinə malik olan iki slenqin biri bitişik yazılmışdı, digəri ayrı və beləliklə hər iki slenq bir-birindən fərqli semantik yük daşıyır. Onlardan birincisi qanundan canını qurtarmaq semantikasını daşıyırsa, digəri zəhlə tökmək, narahat etmək anlamını ifadə edir, təbii olaraq situasiya və koqnisianın vasitəsilə biz onları fərqləndirə bilirik.

Mədəniyyətdə, siyasətdə və iqtisadiyyatda olan dəyişiklik, yeni texnologiyalar, internet vasitəsilə kommunikasiya, bütövlükdə bunların hamısı bizim koqnisiamıza, düşüncəmizə və dilimizə ciddi və güclü təsir göstərən aspektlərdir.

Tahir Salahov's new album slayed. - Tahir Salahovun yeni albomu hamını heyretə gətirdi.

Yeah, he totally killed it. - Bəli, o hamını məhv etdi.

Görünən odur ki, söhbət heç də fiziki məhv etməkdən getmir, koqnişiya vasitəsilə başa düşmək olur ki, həmin albom elə bir sənət nümunəsidir ki, ona baxan insanları heyretə gətirmiş, sanki onlar tamam başqa bir əsrarəngiz dünyanı seyr ediblər. Belə nümunəni həmişə sənət əsərləri haqqında demək mümkündür, baxmayaraq ki, o sözlər slenq kimidir, lakin onların konnotasiyası müsbət məqamlıdır, çünki onların işləndiyi kontekst bizə diktə edir ki, koqnişiya birbaşa kontekstlə, məkan və zamanla sıx surətdə bağlıdır.

Slenq sözlər ingilis dilində qeyri-standart, qeyri-normativ leksika adlanmasına baxmayaraq, dil cəmiyyətdə məxsus olduğundan, cəmiyyətdə baş verən hadisələrin dilə təsirini inkar etmək olmaz, həmçinin yeni slenq sözlər yaranır və onlar öz növbəsində koqnitiv aspektləri ilə birlikdə müəyyən məkanda, zaman müddətində və kontekst daxilində işlədilir.

Üçüncü yarımfəsildə *“Amerika slenqinin koqnişiya ilə əlaqəsi”* araşdırılır. Burada ilk növbədə L.Blumfildin fikirləri xüsusi maraq doğurur. L.Blumfild yazır ki, əcnəbi kitab konnotasiyalarının əksinə olaraq slenq konnotasiyaları duzlu-məzəlidir və daha sərbəst işlədilir: slenq formalarını işlədən adamlar, əsasən gənclər,

idmançılar, qumarbazlar, səfillər, cinayətkarlar kimi adamlardır. Onlar arxayınılıqla bu formalardan istifadə edirlər.

Nümunələr tanışdır, deyək ki, *guy*, *gink*, *gazebo*, *gazook*, *blake bird* “kişi üçün”, *rod* və *got* “pistolet” üçün istifadə olunur, slenq forması eyni zamanda, əcnəbi söz şəklində ola bilər, məsələn, *loko* - “dəli”, *sobby* – “başə düşmək”, *wamoose* – “aradan çıxmaq” kimi sözlər ispan dilindən alınma slenqlərdir. Slenqin dəyəri əksər hallarda zarafatçılıqla müəyyənləşir: hər hansı bir slenqdə işlənən söz forması uzun müddətdən sonra yeni mənalar qazana bilər²⁹.

Qeyd etmək lazımdır ki, ingilis-amerikan leksikoqrafiyasında ənənəvi olaraq slenq özünəməxsus yer tutur və müəyyən dövrdən sonra onlar hətta ədəbi dil lüğətlərinə yeni semantik çalarlıqla daxil olurlar (əlbəttə, hamısı yox). Dilin lüğət tərkibində olan sözlərdə emosionallıq, ekspressivlik, qiymətləndirici və stilistik konnotasiya mövcuddur. İ.V.Arnold bu dörd komponentin slenqlərə də aid olmasını qeyd edir. Slenq sözlər daha çox öyrənilmiş və yaxud daha çox təsvir olunmuş dilin layıdır, eləcə də daha çox mübahisəlidir. Slenq sözlər bir qayda olaraq kobud və yaxud zarafatçı danışq sözləri və ifadələridir və bununla da özlərinin yeniliyini və orijinallığını təqdim etməyə çalışır³⁰.

Dilçilik ədəbiyyatlarından və müşahidələrdən bir məqam vurğulanır ki, slenq sözlər, xüsusilə Amerikan slenqləri özlərinin həm yumuru, həm də az ömürlü olması ilə fərqlənir.

*“H.P.D. means Hotel Protective Department, which is the department of a large agency that looks after cheque bounces and people who more out by the back stairs leaving unpaidbills and second-hand suitcases full of bricks”*³¹.

Bu kontekstdə işlədilmiş *“cheque bounces”* slenqdir və ondan sonra gələn cümlədən aydın olur ki, dələduzluq ifadə edir, yəni kiməsə pulunu ödəmədən çek vermək anlamını əks etdirir. Əsl

²⁹ Blumfeld, L. Dil (ingilis dilindən tərcümə) / L.Blumfeld. – Bakı: Prestij çap evi, – 2014. – s.145.

³⁰ Арнольд, И.В. Стилистика современного английского языка / И.В.Арнольд – Москва: Флинта, – 2016. – с.115.

³¹ Chandler, R. Farewell, my lovely (Farewell My Lovely and Stories) / R.Chandler. – Moscow: Raduga Publishers, – 1983. – p.22

həqiqətdə isə ortalıqda pul olmur, kimsə yalan çek verir və pulunu ödəmədən arxa qapıdan çıxıb gedir. Slenqin semantikasının üzə çıxmasında birinci növbədə “*cheque*” sözünün “*bounce*” ilə birləşmə yaratmasıdır və bunun vasitəsilə koqnisiya yaranır və cümlə tərkibində olan “arxa qapı” (*back stairs*), “*unpaid bill*” – “ödənilmiş hesab” ifadələrinin məntiqi mənalara ilə işlədilmiş slenqin semantikasını müəyyənləşdirmək olur və bununla da müəllifin nə demək istədiyi məlumatı qəbul edən tərəfindən anlaşılır. Yarım fəslin yekunu olaraq qeyd olunur ki, hər bir söz, ifadə və yaxud slenqin başa düşülməsi həm kontekst-situasiyadan, həm koqnisiyadan, eyni zamanda müəyyən məkan və zamandan asılıdır.

Slenqin koqnitiv aspektlərini tədqiq edərək, gəldiyimiz **nəticələri** aşağıdakı kimi ümumiləşdirə bilərik:

1) Dil mədəniyyətin güzgüsüdür. Xalqın, millətin həyatında baş verənlər, dil daşıyıcılarının həyatında baş verənlər istər standart, istərsə də qeyri-standard sözlər həmin dilin sistemində öz əksini tapa bilir.

2) İngilis dilində slenqlər ingilis dilinin leksik sisteminin ayrılmaz bir hissəsi kimi qəbul edilir.

3) İngilis dilinin slenqləri sadəcə qaydasız şəkildə leksemlərin bir yerə toplanması demək deyildir, onlar heç də təsadüfən slenq qrupuna daxil olmur. Hər bir slenqin yaranması ayrı-ayrılıqda müəyyən zaman kəsiyində, situasiyada və sosial qrupların bir növ tələbatı sayəsində meydana gəlir.

4) Müxtəlif sosial dialektlər və ədəbi standartlarla yanaşı və onlarla qarşılıqlı surətdə işlədilən slenqlər müəyyən dərəcədə dəqiqliklə dil sistemi ilə fərqləndirilərək çıxış edir və etməkdədir. Həmin qrup sözlər (slenqlər) dilin başqa layları kimi cəmiyyətdə baş verən dəyişikliklə, yeni məfhumların meydana gəlməsi ilə bərabər vaxtaşırı dəyişir (onlar ya semantikasını və yaxud işlənməsini, funksiyasını dəyişə bilər), lakin əsasən onun leksik, qrammatik və fonetik tərkibi ingilis dilinin ərazi dialektlərinin elementlərindən heç də uzaqlaşmır, əksinə kök sözlərə sadıq qalır.

5) İngilis slenqi yalnız leksik tərkibdən ibarət deyil, onun fonetik və qrammatik tərəfləri də vardır.

6) İnsanlar müxtəlif zaman kəsiyində bir yaşayış məskəninə digərinə köçmüş və öz dialekt sözlərini yeni gəldiyi yerə gətirmiş və bununla da müəyyən slenq yaranmışdır.

7) Dil sistemində olan məhdudiyət norma ilə həyata keçirilir və bu proses başqa mövcud olan məhdudiyətin aradan çıxmasına səbəb olur. Qeyd edilən proses dialektik proses hesab edilir. Buna görə də norma dildə müxtəlif variativlik yaradır və slenqlər də həmin variativliyin bir növü, yəni sinonimi kimi çıxış edir.

8) Slenqlərin dildə mövcudluğu lazım olanda, onlar sistemə daxil olur və bir “xammal kimi” və çox və ya az dərəcədə mikrosistem yaradır.

9) İngilis dilinin şifahi danışq dilini (standart danışq) slenqlərsiz təsəvvür etmək çətinidir.

10) Slenqlərin meydana gəlib işlənməsində semantik derivasiyaların rolu olduqca böyükdür.

11) Slenqlər tarixi inkişaf yolu keçib, ərazi dialektlərindən formallaşıb.

12) Slenqlər həmişə “metaforluğu ifadə edir” fikri doğru deyildir.

13) Çox halda slenq sözlər ingilis ədəbi dilində olan sözlərlə üst-üstə düşmələrinə baxmayaraq, tamamilə fərqli kökə malikdir.

14) Slenqlər bir qədər mürəkkəb struktura malikdir. Onlar danışq dilinin əsas komponentidir və iki formalı anlayışı göstərir, yəni slenqlər bir tərəfdən ümumi, digər tərəfdən isə xüsusi olur, nitq zamanı mikrosistem təşkil edir.

15) İngilis dilində xüsusi slenqlər vardır ki, onlar *kent* adlanır və məxfi kodla ifadə olunur. İngilis dilində elə professional (peşə) *jarqonları* vardır ki, onlar slenq kimi qəbul edilir.

16) İngilis dilində olan slenqlərin mənalının açılmasında koqnisiyanın rolu olduqca çoxdur.

Dissertasiyanın əsas müddələri müəllifin aşağıdakı əsərlərində əks olunmuşdur:

1. Английский и американский военный сленг периода двух мировых войн в английской лингвистике // – Bakı, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu, “Filologiya məsələləri”, – 2017. №17, – s.208-216.
2. Britaniya slenqlərinin işlədilməsi xüsusiyyətləri // – Bakı, Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri, – 2018. №4, – s.92-95.
3. Интернет-сленг в современных словарях // “Xarici Dillərin Tədrisinin aktual problemləri” adlı Respublika elmi-praktik konfransı. – Bakı, – 6-7 dekabr, – 2018, – s.153-154.
4. İngilis dilindəki bəzi slenqlərin semantik xüsusiyyətləri // – Bakı, “Dil və Ədəbiyyat” Beynəlxalq elmi-nəzəri jurnal, – 2018. №4(108), – s.195-197.
5. Semantics of some slangs used in everyday speech in English with cognition // – Ужгород: “Закарпатськи Філологічні студії”, – 2019. Том 1, выпуск 7, – с.103-107.
6. İngilis dili slenqlərin qeyri-rəsmi ünsiyyətdə istifadə edilməsi koqnitiv aspektlərdə // – Bakı, Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri, – 2019. №4, – s.96-101.
7. Slenqlərin tədqiqinə dair // – Bakı, ADU, “Dil və ədəbiyyat”, – 2019. IX cild, №4, – s.63-69.
8. The cognitive and semantic aspects of slangs // “Science and Education: Problems and Innovations”. Сборник статей III Международной научно-практической конференции, состоявшейся 12 февраля 2020 г. в г.Пенза. – Пенза: МЦНС «Наука и просвещение»: – 12 февраля – 2020, – с.221-223.
9. Slenqin jargon, sosial dialektlər və vulqarizmədən fərqi // “Elmi İş” beynəlxalq elmi jurnal, Humanitar və ictimai elmlər üzrə II Beynəlxalq elmi konfrans materialları”. – Bakı: – 18 dekabr – 2020, – s.103.
10. Hərbi slenqlər // “Elmi İş” beynəlxalq elmi jurnal, “Humanitar və ictimai elmlərin əsasları” mövzusunda II Respublika elmi konfransının materialları. – Bakı: –22 dekabr – 2020. – s.21.

11. İngilis dilində cavanların nitqində istifadə olunan slenqlərin xüsusiyyətləri // “Elmi iş” beynəlxalq elmi jurnal, 1518 Yüksək İmpakt faktorlu. – Bakı: – 2021. C. 15, № 4, – s.123-125.
12. The relationship of American Slang with cognition // Актуальные научные исследования Сборник статей III Международной научно-практической конференции, состоявшейся 5 декабря 2021 г. в г.Пенза. – Пенза: МЦНС «Наука и просвещение»: – 5 декабря – 2021, – с. 269-271.
13. Differences of Slang from Dialects, Vulgarisms and colloquial Language // Видавничий Дім «Гельветика»: Вчені Записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського, Серія: Філологія. Журналістика, – 2022. Том 33(72), №2, Частина 1, – с.259-264.

Dissertasiyanın müdafiəsi 31 may 2023-cü il tarixində saat 11⁰⁰ Azərbaycan Dillər Universiteti nəzdində fəaliyyət göstərən ED 2.12 Dissertasiya şurasının iclasında keçiriləcəkdir.

Ünvan: AZ1014, Bakı şəhəri, Rəşid Behbudov küçəsi, 134.

Dissertasiya ilə Azərbaycan Dillər Universitetinin kitabxanasında tanış olmaq mümkündür.

Avtoreferatın elektron versiyası Azərbaycan Dillər Universitetinin rəsmi internet saytında yerləşdirilmişdir.

Avtoreferat 28 aprel 2023-cü il tarixində zəruri ünvanlara göndərilmişdir.

J. Cyol

Çapa imzalanıb: 28.04.2023.

Kağızın formatı: _____

Həcm: 44243

Tiraj: 100 nüsxə